

VENSTRE- SOCIA- LISTERNE OG DEMO- KRATIET

VS's demokratidebat i foråret og efteråret 1980

Af Anders Dalsager

**Hvordan opfattede koldkrigsperi-
odens venstrefløj demokratiet?
Det spørgsmål er med stigende
intensitet blevet stillet siden mu-
rens fald i 1989. Demokrati-
debatten hos Venstresocialisterne
i 1980 er en vigtig kilde til viden
om, hvordan dele af venstrefløjen
dengang så på flertalsstyre,
mindretalsrettigheder og andre
demokratiske grundbegreber.**

”Opgør i VS kan ende med at sprænge partiet”.¹ Der var ikke sparet på de dramatiske effekter på Berlingske Tidendes forside d. 8. juni 1980. Avisen fortalte, at endnu en intern kamp var brudt ud hos partiet Venstresocialisterne (VS). Preben Wilhjem, VS's markante folketingsmedlem, havde opfordret til, at man ikke genopstillede to af hans kolleger fra partiets folketingsgruppe. Derudover havde Wilhjem angiveligt rettet en skarp kritik imod VS's internationale udvalg for ikke at respektere "... demokratiske principper med national selvbestemmelsesret og ytringsfrihed ...".²

Berlingske Tidende havde ret i, at der var store uenigheder internt i VS. Og avisens historie om, at Venstresocialisterne stod i et opgør om demokratiet, var også korrekt. Uenighederne skulle udvikle sig til en debat, der varede flere år, og som satte et varigt præg på VS'ernes selvforståelse.

Demokratidebatter på venstrefløj

Der er flere grunde til, at VS'ernes demokrati-debat i dag er interessant.

For det første har demokratibegrebet historisk spillet en central rolle på venstrefløj: Partier er blevet splittet og dannet på baggrund af demokratispørgsmål, og et typisk konfliktemne mellem borgerlige og venstreorienterede har været kritik af modpartens manglende respekt for demokratiet.³ For at forstå de samfundssyn og handlemåder, der gennem historien har udviklet sig blandt venstrefløjens mangfoldige bevægelser, er det derfor også nødvendigt at forstå deres demokratiopfattelser.

For det andet er VS'ernes demokratidebat sandsynligvis en af de mere omfattende og mangfoldige af sin slags, der er set på den danske venstrefløj i efterkrigstiden: VS' medlemmer havde tendens til at lægge vægt på diskussioner af socialistisk teori,⁴ hvorfor adskillige vurderinger af demokratirelaterede

spørgsmål blev lagt frem undervejs. Derudover var der – selvom VS med sine 2000 medlemmer må anses for et af venstrefløjshistoriens mindre partier⁵ – et bredt spektrum af holdninger til stede i debatten. Grunden var, at VS havde karakter af en koalition mellem en lang række venstreorienterede fraktioner og tendenser.⁶

Folkeviljen og pluralismen

I denne artikel vil hovedbegivenhederne i den første, intense del af VS'ernes demokratidebat blive gennemgået. Den fandt sted i foråret og efteråret 1980, og varede til og med partiets 11. kongres i november samme år. Denne periode er særlig relevant, fordi partiets fraktioner her for første gang måtte tage stilling til debattens centrale spørgsmål.

Et af hovedspørgsmålene i VS-debatten gjaldt forholdet mellem et folkeflertals styring af samfundet – og enkeltpersoners og mindretalsgruppers roller og rettigheder.⁷ Dermed svarede VS'ernes uenigheder i et vist omfang til den indre modsætning, der har gjort sig gældende inden for liberale demokrati-teorier: Nemlig modsætningen mellem enheden omkring den fælles vilje, en befolkning forudsættes at udtrykke i en demokratisk sammenhæng – her kaldet *folkeviljen* – og så retten til i mangfoldighedens navn at ytre og hævde særstandpunkter og særinteresser – dvs. mulighederne for *pluralisme*.⁸

Overordnet kan det siges, at demokrati forudsætter, at folket besidder suveræniteten, dvs. den formelle overhøjhed og magt i samfundet. Særlig siden 1800-tallet har denne folkesuverænitæt været forbundet med begrebet *national suverænitæt* – hvilket i mange sammenhænge betyder, at et folk og dets stat er forbundet og har krav på selvstyre.⁹ Men den måde, forskellige demokrati-teorier forholder sig til modsætningen mellem den demokratiske folkevilje og pluralismen i forbindelse med folkesuveræniteten, er ofte afgørende for, hvordan teorierne opfatter den rette organisering af demokratiske samfundsformer.

Et fokus på denne modsætning i VS-debat-

ten vil på den ene side vise, hvordan VS'erne internt adskilte sig fra hinanden. Og på den anden side vise, i hvilken grad de stod i kontrast til de liberale demokratiopfattelser, hvor pluralismen traditionelt har spillet en stor rolle.¹⁰

Faren ved denne fremgangsmåde er naturligvis, at de historiske aktører – her debattørerne i VS – bliver vurderet ud fra præmisser, der ikke var deres egne i den datidige sammenhæng. Det kan i værste fald føre til moraliseren, der spærrer for den historiske forståelse. Imidlertid er sammenfaldet mellem den nævnte liberal-demokratiske modsætning og så VS-debattens centrale spørgsmål så tydelig, at en inddragelse af de nævnte begreber snarere vil skærpe end svække analysen af VS'ernes positioner.

Artiklens tese vil være, at flere af VS' politiske strømninger i realiteten forsøgte at bygge bro over de modsætninger, der eksisterer mellem pluralisme og folkevilje – med udgangspunkt i marxistisk teori og metode. Det stringente marxistiske og klassekamp-orienterede udgangspunkt betød imidlertid, at visse af strømningerne fik vanskeligheder med at indplacere pluralistiske værdier i deres samfundsvisioner.

Marxismen, folkeviljen og pluralismen

Fordi VS-debattens deltagere argumenterede ud fra teoretiske positioner, der næsten alle var af marxistisk og leninistisk karakter,¹¹ er det et vigtigt spørgsmål, hvordan Marx og efterfølgende marxistiske traditioner har forholdt sig til modsætningen mellem en flertalsstyret folkevilje – og så mindretalsinteresser og pluralisme.

Marx selv fastholdt livet igennem, at proletariatet skulle udgøre et befolkningsflertal for at kunne gennemføre en socialistisk revolution. Denne forarmede arbejderklasse skulle organisere sig kollektivt og skabe et nyt samfund. Dermed opstillede Marx sin egen model for flertalsstyre, hvor arbejderklassen gennem kollektiv handling konstituerer folkeviljen og "overtager" rollen som "folkesuveræn". Det

er dermed et flertal, men ikke et hvilket som helst af slagsen, der skal sætte sin vilje igennem over for den borgerlige stat og kapitalismen: Det er et konkret, socialt og politisk defineret flertal – en samfundsklasse – der bærer fremtiden i sig.¹²

Det interessante er så, hvad Marx vil sætte i stedet for den borgerlige stat – og hvordan revolutionære forandringer skal organiseres. Her kommer den socialistiske stats- og samfundsform, som både Marx og Engels definerede som “*proletariatets diktatur*”,¹³ ind i billedet. Overordnet mener Marx hermed, at det proletariske befolkningsflertal gennem en organiseret arbejderbevægelse skal skabe en ny socialistisk klassestat, hvor arbejderklassen er herskende, og hvor privatejendommen til produktionsmidlerne – og dermed kilden til den økonomiske og politiske ulighed – er ophævet. Denne klassestat vil træde i stedet for den borgerlige, der må “*sønderbrydes*”.¹⁴

Marx’ flertalsstyre er dermed en form for *flertalsdiktatur*, udøvet af arbejderklassen og dens bevægelse. Marx var imidlertid altid fortaler for, at arbejderbevægelsen skulle organiseres demokratisk. Hans anti-institutionelle holdninger ledte ham ikke til at mene, at demokratiske spilleregler skulle sættes ud af kraft i den bevægelse, der bar fremtidens statsform i sig.¹⁵

I sin begejstrede beskrivelse af *Pariserkommunen* (“*Borgerkrigen i Frankrig*”) fra 1871 giver Marx en af sine få konkrete skitser af den arbejderstyrede socialismes indretning. Som han så det, blev denne i et kort historisk øjeblik demonstreret for verden, da den parisiske arbejderbefolkning overtog magten under den fransk-tyske krig 1870-71: “*Kommunen blev dannet af byrådsmedlemmer, der blev valgt ved almindelig valgret i de forskellige distrikter i Paris. De var ansvarlige og til enhver tid afsættelige. (...) Kommunen skulle ikke være et parlamentarisk, men et arbejdende organ, på samme tid udøvende og lovgivende. (...) Dommerne mistede den tilsyneladende uafhængighed, (...) ligesom alle andre af samfundets tjenere skulle de for fremtiden være valgte, (...) og afsættelige.*”¹⁶

Marx’ udlægning af arbejderstyre er dermed, at den liberale adskillelse af den lovgivende, udøvende og dømmende magt skal ophæves. Samtidig skal direkte, frie valg og muligheden for tilbagekaldelse af repræsentanter stå centralt. Siget med dette må være, at folkeviljen *uhindret* skal kunne gøre sin indflydelse gældende.

Men hvilken rolle spiller pluralismen i denne sammenhæng? Sikrer de foreskrevne institutioner plads for afvigende holdninger og mindretalsrettigheder?

I sit speciale “*Ytringsfrihed og demokrati*” fra 1986 præsenterer Maj Skibstrup et kritisk syn på Marx’ forhold til dette. Hun argumenterer for, at Marx ser den dialektiske modsætning mellem klasserne som en “*...totalitets-skabende proces...*”¹⁷ Her skal arbejdernes fælles vilje – og dermed folkeviljen – ophæve samfundets modsætninger gennem revolutionen og proletariatets diktatur. Dette vil på sigt integrere alle samfundsgrupper og ophæve klassesdelingen. Arbejdernes kamp er den, der bærer fremtidens klasseløse samfund i sig, og derfor er andre synspunkter og interesser – og deres ytringsfrihed og retssikkerhed – ikke noget, som optager en vægtig plads i Marx’ forfatterskab.¹⁸ I Marx’ demokratisyn vægtes folkeviljen klart forud for pluralismen, og hans værker rummer en væsentlig uklarhed angående pluralistiske værdiers – såsom mindretalsrettigheders – betydning.

Dette fik senere vigtige konsekvenser, fordi Marx – som beskrevet – opfattede modsætningen mellem arbejderklassen og borgerskabet som *antagonistisk*, dvs. at den kun kunne bortfalde ved den ene klasses forsvinden. Og fordi denne bortfalden skulle ske som led i en nærmest *teleologisk* udvikling, dvs. en udvikling med en bestemt mening og retning.¹⁹

På denne måde udfoldedes der hos Marx og Engels et historiesyn, der ikke levede meget plads til overvejelser om rettighederne for dem, der stod i modsætning til arbejderklassens magtovertagelse og udviklingen af det socialistiske samfund. Dermed eksisterer der et betydningsfuldt teoretisk tomrum angående pluralismen i Marx’ og Engels’ skrifter – et

Venstresocialisternes stiftende møde på Christiansborg, december 1967. VS blev skabt, da SF's venstrefløj brød ud. I årene efter blev VS et samlingssted for de forskellige politiske grupper, der opstod i kølvandet på 68-oprøret. (Foto: Arbejdermuseet & ABA)

tomrum, som forskellige marxistiske traditioner efterfølgende har forsøgt at indholdsudfylde på hver deres måde. Venstresocialisternes demokratidebat skulle vise sig at være et eksempel på dette.

Kautsky, Lenin og Luxemburg: En marxistisk demokratidebat

Konsekvenserne af Marx' teoretiske tomrum blev bl.a. synlige i den omfattende debat om reform eller revolution, der foregik mellem de tre socialdemokrater – Vladimir Lenin, Karl Kautsky og Rosa Luxemburg – i den første del af det 20. århundrede. Denne debat har i eftertiden fået klassikerstatus, og den fik stærk indflydelse på senere splittelser og kampe mellem reformister og revolutionære i arbejderbevægelsen.²⁰

I debatten fremførte Kautsky, at det liberale demokrati havde skabt nogle helt nye vilkår for klassekampen. Den liberale sikring af mindretalsbeskyttelse, ytringsfrihed og pluralisme var på den ene side demokratiske tiltag, som også ville være en uadskillelig del af en socialistisk statsform, og på den anden side rettigheder, der muliggjorde, at arbejderbevægelsen gennemførte en fredelig overtagelse af den eksisterende stat. Derfor skulle Marx' ord om den revolutionære "sønderbrydning" af staten ikke tages bogstaveligt: Kampen skulle ikke foregå *mod* staten, men *i* staten.²¹

Med henvisning til Marx udtalte Lenin i modsætning hertil, at den borgerlige stat havde en grundfæstet klassekarakter, og derfor ikke kunne være et instrument for *massernes* vilje.²² En socialistisk revolution måtte ifølge

Lenin indebære, at magten *udelt* blev placeret i arbejderklassens hænder, og at staten på sigt skulle dø bort. I denne forbindelse var Lenin tilhænger af *dobbeltmagtsstrategien*; dvs. en revolutionsform, hvor arbejderklassen opstillede sin egen organisation som statsligt alternativ til det bestående. Her afviste Lenin også, at demokrati kunne formuleres som et system af rettigheder, hævet over klassekampen og arbejderklassens udøvelse af magt.²³ Samtidig anbefalede Lenin især ud fra taktiske overvejelser, at arbejderbevægelsen blev anført af et marxistisk eliteparti og organiseredes ved hjælp af stram centralisme, hvor flertallets vilje var den eneste gældende lov.²⁴

Rosa Luxemburg var enig i Lenins kritik, og stod også som tilhænger af dobbeltmagtsstrategien. Imidlertid kritiserede hun Lenins centralistiske organisationsopfattelse, og var i stedet en erklæret tilhænger af ytringsfrihed og magtdeling.²⁵ Luxemburg udtalte, at "*Frihed kun for regeringstilhængerne, kun for medlemmer af et parti – selv om de er aldrig så mange – er ingen frihed.*"²⁶ Dermed stod hun reelt som en revolutionær, som håbede at kunne afskaffe liberale garantier for pluralisme til fordel for socialistiske.²⁷

Overordnet kan det siges, at både Kautskys, Lenins og Luxemburgs skrifter rummer forsøg på at udfylde tomrummet angående pluralismen, som findes i Marx' teorier. Mens Kautsky ønsker, at man baserer sig på den eksisterende liberale stat og dennes pluralistiske garantier, fremstår Lenin og Luxemburg som tilhængere af en dobbeltmagt, hvor arbejdernes egne organisationer opstilles som en alternativ stat. Indflydelse på staten bliver dermed for Lenin og Luxemburg først og fremmest et anliggende for arbejderklassens store flertal, ikke det mindretal, borgerskabet rummer. Lenin og Luxemburg er til gengæld uenige om den demokratiske organisering af arbejderstaten: Her er Lenin stærkt centralistisk orienteret – dvs. med et fuldstændigt fravær af pluralisme – mens Luxemburg vægter mindretalsrettigheder højt.²⁸

Lidt firkantet kan man derfor sige, at Luxemburg og Kautsky primært er uenige om

strategien for socialismen – om kampen skal foregå inden for rammerne af den borgerlige stat eller ej. Her er Lenin og Kautsky både uenige om den politiske strategi og demokratibegrebets indhold, da Lenin ikke anbefaler en socialismemodell, der indeholder principielle garantier for mindretalsrettigheder og pluralisme.

Venstresocialisterne – politisk og organisatorisk

Venstresocialisterne blev dannet i 1967 som følge af interne konflikter i Socialistisk Folkeparti. VS blev fra sin stiftelse erklæret for et revolutionært marxistisk parti, der skulle knytte folketingsarbejde tæt sammen med udenomsparlamentariske aktiviteter. Allerede fra starten opfangede VS en lang række af venstrefløjens forskellige politiske strømninger – lige fra doktrinære leninister til ungdomsoprørets anarkistiske blomsterbørn.²⁹ Et særtræk ved VS var partiets *fraktionsfrihed*. Den indebar, at der var fuld frihed til at oprette særskilte organisationer blandt medlemmerne med bestemte politiske formål, så længe disse arbejdede inden for rammerne af partiets kortfattede minimumsprogram.³⁰ I 1980 var de overordnede visioner i dette program, at VS kæmpede for en socialismeform præget af arbejderåd på bl.a. arbejdspladser og i boligområder. I disse råd skulle hele den arbejdende befolkning ifølge programmet have lige ret til deltagelse og indflydelse.³¹

Uenigheder og fraktionskampe

I 1980 var det kun et mindretal i VS, der var fraktionsmedlemmer. Alligevel var det de velorganiserede fraktioner, der satte dagsordenen i de interne partidebatter. Situationen i foråret, hvor demokratidebatten startede, var ingen undtagelse.³²

De vigtigste fraktioner var på dette tidspunkt *Gruppe 79*, *Faglig Fællesliste*, *Kritisk Flertal* (også kaldet *Slaskerne*) og *VS-rådsgruppen*. Hovedmodsatningerne mellem dem gik mellem et flertal bestående af bl.a. Gruppe 79, Slaskerne og VS-rådsgruppen, der stod

over for et stort mindretal anført af Faglig Fællesliste.³³

Gruppe 79 (G79) stod i 1980 som den stærkeste fraktion i VS. G79 var en politisk bredt funderet gruppe, der bl.a. mente, at VS skulle præsentere reformforslag, der kunne gennemføres inden for rammerne af det kapitalistiske samfundssystem som led i opbygningen af VS til et revolutionært masseparti.³⁴

Faglig Fællesliste (FFL) var den næst-stærkeste fraktion i VS, og var blevet oprettet i 1978 af fagligt aktive partimedlemmer. FFL var stærkt leninistisk og udenomsparlamentarisk orienteret og udgjorde på mange måder en yderfløj i partiet. Fraktionen var imod, at VS fremlagde større reformforslag i folketinget og mente, at man i stedet skulle fremhæve en socialistisk revolution som løsningen på aktuelle samfundsproblemer. Samtidig iværksatte FFL fra 1980 en egen organisatorisk opbygning – med eget fraktionsblad, intern skoling af fraktionsmedlemmerne og politikudvikling – hvilket blev stærkt kritiseret af det øvrige VS.³⁵ Som led i opbygningsprocessen sammenlagdes FFL i løbet af året med den mindre, leninistisk orienterede fraktion *Gruppe 5* samt dele af fraktionen *6-banden*.³⁶

Kritisk Flertal (Slaskerne) udgjorde på mange måder den mest løse og udefinerede af partiets fraktioner. Den blev dannet i 1978 af medlemmer, der var utilfredse med VS' angivelige undervurdering af de folkelige bevægelsers betydning. Slaskerne fungerede som nær samarbejdspartner for G79, og stod i et modsætningsforhold til FFL.³⁷

VS-rådsgruppen (VS-R), der baserede sig på en rådsocialistisk og basisdemokratisk tankegang, var en af de mindste VS-fraktioner. Alligevel havde VS-R en vis indflydelse i partiet, idet de to kendte VS-folketingsmedlemmer Steen Folke og Preben Wilhjem indgik i fraktionen.³⁸

Udover de allerede omtalte fraktioner fandtes også *Revolutionære Socialister (RS)* – der var trotskistisk orienteret – og *VS-leninisterne (VS-L)* – der var en udbrydergruppe fra 6-banden. Begge disse var dog af en meget begrænset størrelse.³⁹

Fraktionsopdelingen satte sig også igennem i VS' hovedbestyrelse (HB) og i folketingsgruppen.⁴⁰ Blandt de 6 folketingsmedlemmer var Steen Folke og Preben Wilhjem som nævnt fra VS-R, mens et tredje medlem, Mikael Waldorf, var fra G79. Blandt de øvrige var Kurt Hansen og Thio Tyroll FFL'ere, mens Anne-Grethe Holmsgård var fraktionsløs, selvom hun opstillede på FFLs politiske grundlag.⁴¹

Demokratidebatten blusser op

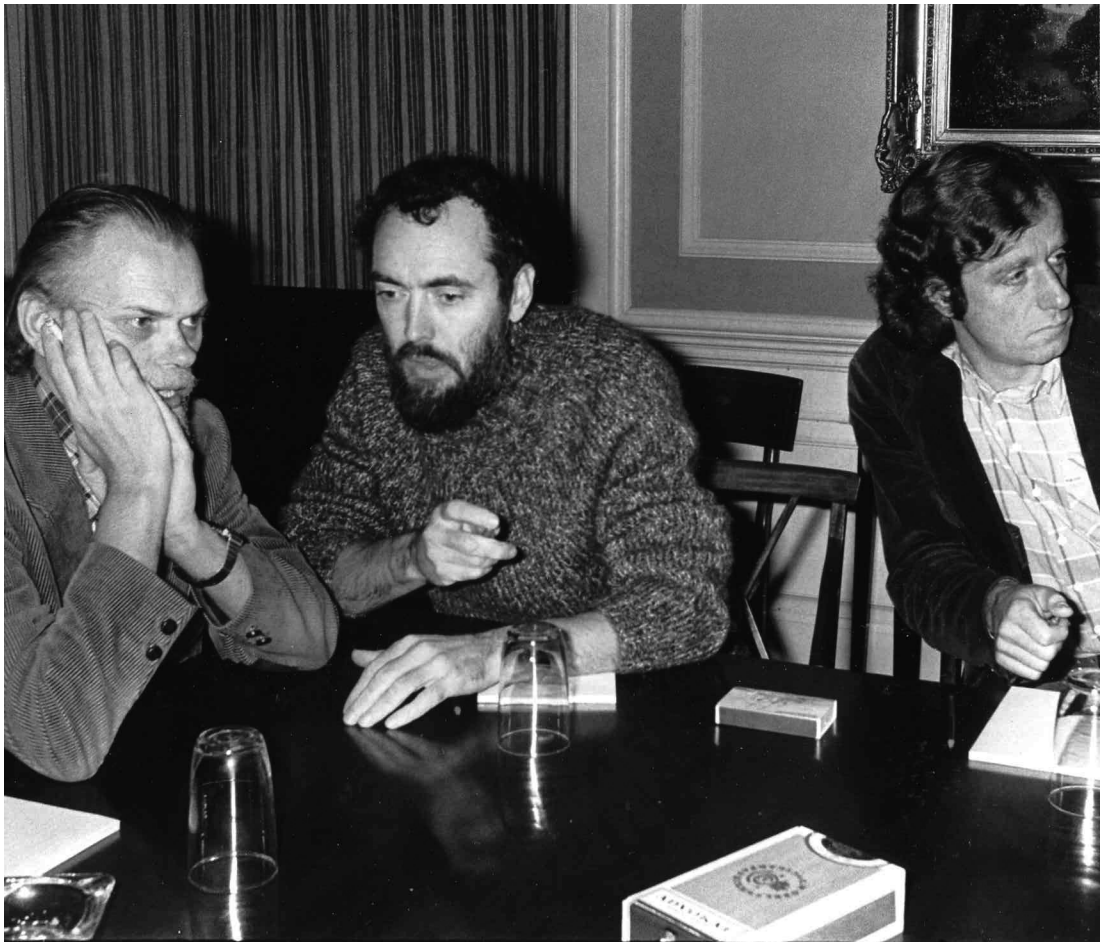
Af debatbogen "Demokratiet i lasten" fremgår det, at demokratidebatten i VS "*for alvor*" startede med et indlæg af Preben Wilhjem i VS-medlemsbladet Intern Debat (ID) i juli 1980.⁴² Som det fremgår nedenfor, blev Wilhelms indlæg af stor betydning for debattens forløb. Alligevel havde debatten sin oprindelse tidligere – i en række forskellige konflikter i VS. Disse konflikter handlede både om partiets interne demokrati, om internationale spørgsmål – og om VS' folketingsarbejde.

Den internationale udvikling

I december 1979 invaderede Sovjetunionen nabolandet Afghanistan. Invasionen fremkaldte en voldsom kritik fra den vestlige verden, og Afghanistan fyldte pludselig de danske avisers forsider.⁴³

I VS reagerede partiets forretningsudvalg (FU) den 24. januar 1980 med en fordømmelse af invasionen, der bl.a. fastslog, at "*VS tager under alle omstændigheder principielt afstand fra en udenlandsk militær-intervention, der ikke har en folkelig tilslutning i det pågældende land.*"⁴⁴ Ifølge denne opfattelse gik demokratiske grundprincipper dermed altid forud for de politiske intentioner bag bestemte handlinger.

Kort efter udsendte VS' Internationale Udvalg (IU) imidlertid et forslag til udtalelse, der betegnede fordømmelserne af invasionen som "*koldkrigshysteri*"⁴⁵ og henviste til, at alternativet til invasionen var "*... et feudalt muslimsk regime og en kinesisk og amerikansk tilstede-*

Preben Wilhjelm (midten) og Steen Folke (th.) til møde med SFs Gert Petersen (tv.) Wilhjelm og Folke var medlemmer af den lille VS-fraktion "rådsgruppen" og var samtidig partiets mest kendte og populære folketingsmedlemmer i 1970'erne og begyndelsen af 80'erne. (Foto: Arbejdermuseet & ABA)

værelse ..."⁴⁶ Samtidig understregede man, at "I et uhyre tilbagestående land (...) er der ingen mulighed for (...) at gennemføre en overgang til socialisme uden støtte udefra."⁴⁷ IUs holdning var altså, 1) at selve den internationale magtkamp nødvendiggjorde invasionen, som 2) var en udefrakommende, men nødvendig forudsætning for en socialistisk udvikling. Man betonedede dermed konkrete vurderinger af magtforhold og udviklingsmål højere end de principper, FU havde fremlagt.

På det efterfølgende HB-møde i VS var Af-

ghanistan-spørgsmålet oppe, og her blev IUs forslag til udtalelse afvist af et stort flertal. Af HB-referatet fremgik det dog, at diskussionerne om Afghanistan-invasionen i høj grad tog udgangspunkt i spørgsmålet om, hvorvidt Sovjetunionen var en progressiv magtfaktor, der fremmede kampen for socialisme. Dette antydede, at de helt principielle vurderinger, som FU i første omgang havde fremlagt, fortsat blev trængt i baggrunden til fordel for konkrete magtvurderinger og ønsket om en bestemt type udvikling af samfundet.⁴⁸

Til trods for et HB-flertals ønske om fastholdelsen af en principiel stillingtagen til invasioner, var der dermed hverken klarhed eller enighed i VS om hvilke principper, man skulle lægge til grund for sine vurderinger. Også selvom et flertal både før og siden fastholdt FU's principielle afstandtagen fra invasionen i Afghanistan.

Det venstresocialistiske partidemokrati

Starten af 1980 blev også præget af en kort debat om partidemokrati i ID. Den startede, da VS-medlemmet Jørgen Billetoft d. 25. januar afkrævede Preben Wilhjem en uddybning af nogle VS-kritiske udtalelser, Wilhjem havde fremsat i tidsskriftet *Politisk Revy*.⁴⁹

I et svar kritiserede Wilhjem bl.a., at VS's større fraktioner arbejdede for vedtagelsen af et *maksimumsprogram*⁵⁰ for VS. Det var en "... *undergravning af fraktionsfriheden og mindretalsbeskyttelsen...*"⁵¹ da medlemskab af VS i så fald ville afhænge af tilslutning til alle detaljer i det omfattende nye program. Samtidig nævnte Wilhjem flere eksempler på, at mindretalsbeskyttelsen i partiet efter hans mening var blevet sat til side – f.eks. med en fyring af en partisekretær, der blev begrundet af dennes politiske tilhørsforhold. Wilhjem understregede, at "*En sag som den er tung at slæbe rundt med, når vi i andre sammenhænge slås mod politiske fyringer, berufsverbot osv.*"⁵²

Umiddelbart kom der ikke nogen svar fra de større fraktioner på indlægget. Det interessante er imidlertid, at indlægget – gennem sin kritik af centralismen – til dels havde en brovendt mod VS' leninistiske fraktioners forslag til udvikling af partiet. Samtidig formåede Wilhjem at koble sin utilfredshed med de interne forhold til en kritik af partiets generelle profil. Dette skete ved hans sammenligning mellem det omgivende samfunds politiske fyringer og partiets egen ansættelsespraksis, og ved andetsteds i indlægget at udtrykke kritik af holdningerne til militære interventioner i dele af VS – sandsynligvis dem, IU gav udtryk for. På den baggrund kan Wilhelms ind-

læg læses som en *indledning* til de af hans senere udmeldinger, der satte gang i demokrati-debatten.⁵³

Uenigheder om folketingsarbejdet

I sommeren 1980 startede en heftig diskussion om VS' folketingsrepræsentation. I juni opfordrede Wilhjem som nævnt VS til ikke at genopstille FFL's folketingsmedlemmer, Kurt Hansen og Thio Tyroll. Ifølge Wilhjem – der blev støttet af Mikael Waldorf – medførte FFLs holdning til det parlamentariske arbejde, at VS "... *på en række vigtige områder ikke har markeret sig*"⁵⁴ på grund af deres modvilje mod større reformforslag.

Hele VS – både Wilhjem og FFL – vendte sig ganske vist imod den *reformistiske opfattelse*, at man kunne stemme sig til socialismen gennem parlamentsvalg. Definitionen af, hvordan revolutionen i stedet skulle opbygges og gennemføres var der imidlertid uenighed om. Og det spillede ind i konflikterne om, hvordan man skulle anvende folketingsrepræsentationen offensivt.⁵⁵

Tyroll svarede bl.a. på kritikken i dagbladet Information d. 17. juni. Her fastholdt han sin og FFLs modvilje mod parlamentariske reformkrav og understregede, at "...*at vi siger til én avantgarde (i arbejderklassen, AD) for at få opbygget magtpositioner, så nogen kan gå forrest – også når reformerne skal kæmpes igennem.*"⁵⁶ FFL stod for en ikke-parlamentarisk, leninistisk strategi, hvor en velorganiseret fortrop i arbejderklassen skulle gå forrest i kampen for socialisme.

Meningsforskelle, som VS hverken kan eller bør spænde over

VS'erne fik dog knap nok tid til at sunde sig, før debatten fik tilføjet nye dimensioner. Den 20. juni fulgte Wilhjem op i ID med indlægget "*Meningsforskelle, som VS hverken kan eller bør spænde over*".⁵⁷ Indlægget indeholdt dels en analyse af situationen i partiet, og dels en fremhævelse af, at grundlæggende

demokratiske principper som f.eks. national suverænitæt, ytringsfrihed og modstand mod politisk registrering aldrig måtte gradbøjes af VS. Alligevel måtte Wilhelm konstatere, at “... *vi nu oplever modsætninger, der ikke kan rummes i ét parti, og som altså enten må overvindes meget hurtigt eller føre til en afskalning.*” og fortsatte; “... *Konkret er modsætningerne kommet frem i forbindelse med vurderingen af de militære interventioner (...)* Men så vigtige, disse eksempler end er, så er de kun enkelte udslag af en langt mere generel modsætning, som omfatter holdningen til demokratiske principper, partirollen og i sidste instans socialismeopfattelsen. (...) På sin vis er det alligevel klart nok, hvor den egentlige skillelinje går: Den går lige præcis mellem principfasthed og principløshed – mellem dem, der mener, at holdningen til sådanne problemer bør være taktisk bestemt (...) og dem, der mener, at holdningen bør være principiel – mellem den elitære opfattelse og den dialektisk-demokratiske opfattelse.”⁵⁸ Wilhelm spurgte herefter retorisk med henvisning til IU, om VS reelt støttede den nationale selvbestemmelsesret over for fremmede invasioner, eller om man accepterede mindretalskup, blot de vendte den “rigtige” vej? Og sluttede indlægget med at konstatere, at VS “... *skal ikke have plads til en tænkning, som repræsenterer den totale foragt over for anderledes tænkende. Vi skal ikke have plads til taktiske syn på demokratiske principper.*”⁵⁹

Wilhelm griber initiativet

Wilhelm løb en risiko med indlægget. Ved at opstille en række principper og herefter kræve, at modstanderne af disse måtte forlade VS, risikerede han at fremstå som partisplitter. Og det få måneder efter, at han havde skrevet, at man skulle sikre mindretalsbeskyttelsen i VS!

Det er imidlertid en klar mulighed, at Wilhelms formål med indlægget gik videre end til blot at give sin holdning til kende. I indlægget knyttede han nemlig en hel række forskellige emner, der havde været debatteret i VS, sammen; Både spørgsmålet om militære

interventioner, om retsprincipper og om “elitær” politisk tænkning blev nævnt.⁶⁰ På denne måde lagde indlægget op til en samlet diskussion af disse tre fænomener i partiet, frem for at de behandlede hver for sig.

Lykkedes en sådan “debat-fusion”, ville det indebære en væsentlig politisk fordel for Wilhelm og hans meningsfæller. Den nye diskussion ville nemlig foregå med hans argumenter om demokratiske principper som det samlede grundlag for uenighederne. Og skete det, måtte det forudsættes, at VS’erne ikke længe ville inddele sig efter, hvad de mente om Sovjet som supermagt – eller hvorvidt de mente, at man skulle satse mest på udenomsparlamentariske aktiviteter eller folketingsreformer. I så fald ville skillelinjerne gå ud fra, i hvor høj grad folk støttede udelelige principper om demokrati og national suverænitæt. Og det kunne medvirke til at isolere de grupper, der havde talt mod Wilhelms synspunkter. Ud fra denne fortolkning kan Wilhelms indlæg ses som et forsøg på at gribe initiativet og definere, *hvad* der skulle diskuteres i VS. Den radikale udmelding – at en “afskalning” kunne komme på tale – var måske på denne baggrund først og fremmest med i indlægget for at sikre, at det fremprovokerede reaktioner?

Internationalt udvalg svarer

Efter offentliggørelsen af Wilhelms debatindlæg svarede en lang række enkeltpersoner og grupper på hans principielle kritik i både ID og i dagbladene. Til trods for, at Wilhelm dermed faktisk formåede at samle en række af de igangværende diskussioner til en, fik den første del af debatten af hans indlæg et kaotisk forløb.⁶¹

IU svarede Wilhelm i ID nr. 167. Her understregede udvalget, at “... *at den socialistiske kamp indeholder en konsekvent demokratisk kamp og IU har aldrig indtaget synspunkter der er i modsætning til dette ...*”⁶² Men derudover understregede IU, at spørgsmålet om socialistisk og demokratisk kamp var kompliceret – og at hverken IU eller VS

umiddelbart kunne give et dækkende svar på det. Hermed skabte IU – sandsynligvis ud fra sin egen opfattelse af situationen – tvivl om substansen i Wilhjelm's argumentationsgrundlag, der netop var de udelelige demokratiske principper.⁶³

Derimod ville IU gerne tage klar stilling til forholdet mellem "... *national kamp og socialistisk kamp*",⁶⁴ som man – i modsætning til Wilhjelm – ønskede at adskille fra diskussionen om demokrati. Her erklærede IU, at "*Det er Prebens vurdering at socialister må håndhæve et ubrydeligt princip om nationalstatens suverænitet (...)* Vi placerer (...) forsvaret af nationalstatens suverænitet ind i en klassekampssammenhæng. Uenigheden med Preben drejer sig ikke om hvorvidt det er vigtigt at forsvare nationalstatens suverænitet, men om vi også skal forsvare den i situationer, hvor det betyder accept af et massivt diktatur over arbejderklassen og andre ..."⁶⁵

IUs pointe var, at princippet om den nationale suverænitet ikke havde demokratisk værdi i sig selv, men måtte underordnes forholdene i klassekampen. IU forsøgte herigennem at bygge en nuancering ind i de principper om demokratisk kamp og national suverænitet, som Wilhjelm havde lagt frem: Ifølge IU kunne man godt være demokrat og tilhænger af udenlandske invasioner på en og samme tid.⁶⁶

Alligevel er det stærkt tvivlsomt, om IUs stillingtagen virkelig var så "*principløs*", som Wilhjelm havde givet udtryk for i sit indlæg. IU lagde blot nogle *andre* principper til grund for sine vurderinger end Wilhjelm – nemlig, at analyser af klassekampen burde være det bærende for VS' stillingtagen. En indbygget modsætning i dette var blot, at IU samtidig indrømmede, at man ikke selv havde klarhed over, hvordan disse klasseprincipper for socialistisk kamp konkret var forbundet med demokratiet.⁶⁷ IU erklærede sig altså for tilhængere af demokratisk kamp – men mente ikke, at hverken de eller det øvrige VS præcist kunne definere, hvad det *principielt* gik ud på.

Leninistisk kritik

Dele af VS' leninistiske grupperinger reagerede skarpt på Wilhjelm's indlæg. I Socialistisk Dagblad havde VS-L den 4. juli et indlæg, hvor de kritiserede hans udmeldinger: "*Konsekvensen (...) er jo, at borgerskabet skal have de maksimale demokratiske rettigheder efter revolutionen: Ingen udrensninger af aktive kontrarevolutionære i statsapparatet (det ville jo være berufsverbot!), frie muligheder for at samle og organisere kontrarevolutionen, (...) fri presse stillet til rådighed for at kunne bringe kontrarevolutionens budskaber ud ...*"⁶⁸ Dermed opstillede VS-L konkret de nævnte mindretalsrettigheder og ytringsfrihed som praktiske forhindringer i klassekampen – hvor pluralistiske forhold, der indebar fulde politiske rettigheder til medlemmer af "borgerskabet", optrådte som modsætning til en socialistisk udvikling.

Gruppe 79 og de røde undtagelser

Endnu et svar til Wilhjelm blev herefter bragt i ID nr. 170. Det var skrevet af fire ledende medlemmer af G79; Ralf Pittelkow, Karen Jespersen, Knud Erik Hansen og Steen Tinning. Her fremgik det, at "*Hvis (...) de demokratiske rettigheder må vige for, hvad vi vurderer som de objektive klasseinteresser, så er der åbnet op for den rene vilkårlighed. (...) socialister må respektere almene demokratiske rettigheder ...*"⁶⁹ Holdningstilkendegivelser, der lå tæt på Wilhjelm's.

Men samtidig var Pittelkow m.fl. ikke tilhængere af håndhævelsen af demokratiske rettigheder til enhver tid, fordi "*I en krig eller en borgerkrig kan det ikke lade sig gøre at opretholde de demokratiske rettigheder i deres fulde omfang.*"⁷⁰ Dermed introduceredes særlige undtagelsessituationer, hvor de demokratiske rettigheder kunne sættes ud af kraft.⁷¹

Det er muligt, at denne uenighed mellem Pittelkow m.fl. og Wilhjelm bundede i forskellige opfattelser af den revolutionære proces. I modsætning til Wilhjelm lagde G79 – Pittelkow m.fl.'s fraktion – nemlig vægt på at

definere revolutionens forløb, mens demokrati-debatten foregik. Her mente G79 bl.a., at *“Man kan ikke afbryde den proces (den revolutionære, AD) for stille og roligt at stemme om, hvor vidt man skal gå. Når kampen har nået det niveau, vil den også fortsætte, uanset afstemningens udfald. (...) Det gælder et flertal bag revolutionen, men flertallet kan ikke registreres gennem et parlamentsvalg. Det kan kun gøres ved at vurdere folkemagtens udbredelse gennem rådene og evt. andre organer.”*⁷² Hermed understregedes det, at folkeviljen ikke skulle hæmmes af institutionelle rammer, men også, at denne nødvendigvis var tæt knyttet til en revolutionær social og politisk proces, som ikke lod sig standse.

Pittelkow m.fl. var også uenige med Wilhjelms om den nationale suverænitet. Til tider – i kampen mod diktaturstater – måtte der invasioner til, hvor *“... det bliver nødvendigt at vurdere den folkelige opbakning (...) denne (...) er en absolut betingelse for vores støtte.”*⁷³

Pittelkow m.fl.'s indlæg rummede dermed en række modsætninger. Det erklæredes, at de demokratiske rettigheder ikke måtte vige for flertallets vilje i klassekampen, men alligevel kunne de suspenderes i undtagelsessituationer. Mindretal skulle have indflydelse via deres *“synspunkter”*, men det defineredes ikke hvordan. På denne måde blev indlæggets funktion i høj grad at påpege, hvor de af Wilhjelms nævnte demokratiske rettigheder *ikke* burde gælde. Det må ses som en klar følge af, at Pittelkow m.fl. – i lighed med IU – ikke ville lade udnyttelsen af muligheder i klassekampen stå sekundært i forhold til opretholdelsen af de nævnte demokratiske rettigheder. Og som en følge af, at det var Wilhjelms synspunkter – ikke G79s – der var udgangspunktet for debatten.

Debatten organiseres

Efterhånden som VS' 11. kongres – der var planlagt til november 1980 – nærmede sig, fik demokrati-debatten et mere organiseret præg. Det ses af, at debatten begyndte at give udslag

i konkrete forslag til udbygning af VS' politiske grundlag.

Det første – og mest omfattende – resolutionsforslag til kongressen bar titlen *“Socialisterne og demokratiet”*, og var stillet af 16 VS'ere med tilhørsforhold til både Slaskerne, VS-R og G79. Heriblandt var Preben Wilhjelms og Mikael Waldorf – samt Klavs Birkholm fra Slaskerne.⁷⁴

Forslaget gav udtryk for, at man ville tage *udgangspunkt* i eksisterende liberale frihedsrettigheder, der skulle være gældende for alle, i udbygningen af demokratiet: *“VS kæmper for at bevare og udvide de eksisterende demokratiske rettigheder – såsom yringsfrihed, retsgarantier, organisationsfrihed, (...) Vi vender os mod ethvert overgreb mod mindretal ...”*⁷⁵ Samtidig gik forslaget også ind i diskussionen om invasioner og suverænitet med sætninger om, at; *“... det (...) tilkommer ethvert lands arbejderklasse og undertrykte befolkning selv at gøre op med deres undertrykkende samfundssystem ...”*⁷⁶ Hermed opstilledes rammer for et samfund med politisk og kulturel pluralisme. Samtidig understregede forslaget dog, at det også ønskede at ophæve visse borgerlige rettigheder, der *“... i realiteten begrænser demokratiet: ejendomsretten til produktionsmidlerne, (...) til produktet af andres arbejde, til kommunikationsmidler ...”*⁷⁷ Dermed fremførtes det, at en række politiske rettigheder skulle bevares og udbygges, mens en række rettigheder, der opfattedes som økonomisk funderede, skulle afskaffes.

Alligevel opstillede forslaget ikke de demokratiske grundprincipper så utvetydigt, som Wilhjelms tidligere havde gjort. I bemærkningerne til resolutionsforslaget understregede stillerne, at de havde været uenige *“... om de demokratiske rettigheder i en situation med skærpet klassekamp ...”*,⁷⁸ og de derfor kun vendte sig ubetinget mod indskrænkninger i demokratiet, hvis de kom fra ethvert samfunds *magthavere*.⁷⁹ Derudover understregedes det, at man blot forholdt sig *“... yderst skeptisk ...”*, ikke afvisende, over for invasioner.⁸⁰

Forslaget illustrerer VS'ernes vanskelighe-

der med at systematisere den form for principiel stillingtagen, som Wilhelm havde lagt op til. Det videreførte dermed ikke kun dele af hans egne holdningstilkendegivelser i debatten, men reelt også visse af de, Pittelkow m.fl. havde fremlagt. At forholdet mellem den konkrete klassekamp og rettighederne var svært at håndtere, ses også af, at man kompenserede for sin dobbelte holdning til invasioner ved at opstille en række principper for, *hvornår* VS i givet fald kunne støtte en invasion.⁸¹

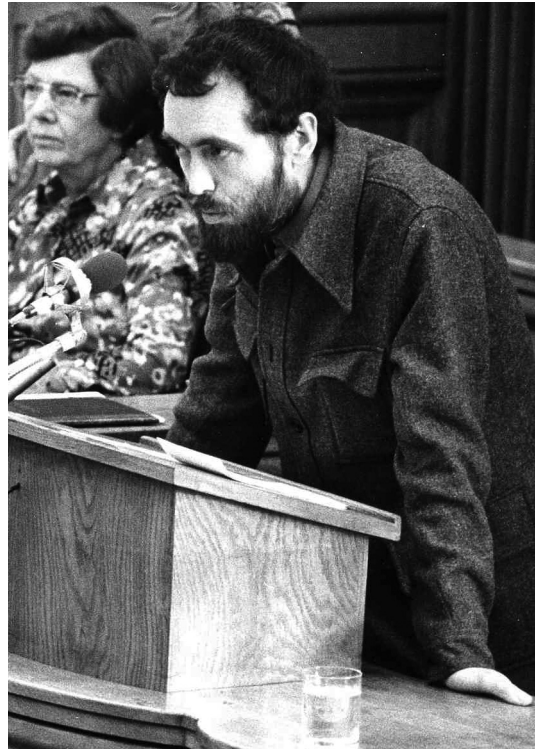
Wilhelm endte dermed selv med at moderere sine egne principper, da de skulle nedfældes i et konkret politisk dokument. Samtidig var talen om “*afskalninger*” også fjernet fra forslaget, da det understregedes, at “... *vi ikke med dette forslag lægger op til eksklusion af enkeltpersoner eller fraktioner*”.⁸² Forskellen mellem Wilhelms debatindlæg og resolutionsforslaget var tydelig.

Standpunkterne fremhæves

I starten af november – umiddelbart før kongressen – blev “*Socialisterne og demokrater*”-forslaget fulgt op med et særnummer af partiets teoretiske blad VS-bulletin, der fremhævede en række hovedstandpunkter fra debatten.

Centralt i særnummeret stod et tredobbelt interview med Ralf Pittelkow, Klavs Birkholm og den leninistisk orienterede Karsten Ditlevsen, der havde været tilknyttet 6-banden.⁸³

Ditlevsen stod i interviewet som den mest kritiske over for resolutionsforslaget. Han vendte sig fra start mod det *grundlag*, debatten foregik på: “*Hele måden at opstille spørgsmålet om demokrati på er problematisk. Man siger, at VS skal argumentere principielt for demokratiske frihedsrettigheder, men man siger ikke noget om, at demokrati også er klassebestemt. (...) Vi må stille et direkte demokrati over for det formelle demokrati i det borgerlige samfund.*”⁸⁴ Ditlevsen fastslog, at de samfundsmæssige betingelser spillede en nøglerolle for, *hvordan* demokrati og folkevilje kunne fungere. Han kritiserede derigennem

Preben Wilhelm på folketingets talerstol. Wilhelm argumenterede for, at en række demokratiske rettigheder som f.eks. ytrings- og organisationsfrihed skulle gælde for alle i samfundet – uanset situationen. Det førte ham ud i konflikter med VS' leninistiske grupper. (Foto: Arbejdermuseet & ABA)

tanken om, at demokratiet kunne formuleres som et system af rettigheder, der skulle overholdes uanset samfundssituationen. Og derfor måtte der kunne dispenseres fra allerede vedtagne mindretalsrettigheder under socialismen. Som konsekvens heraf udtalte Ditlevsen, at “*Omvendt vil der efter en revolution nødvendigvis blive grebet ind over for elementer som ønsker at føre samfundet tilbage til kapitalismen. Vi vil ikke acceptere den mulighed, at man kan stemme sig tilbage til kapitalismen.*”⁸⁵ samt at “... *holdningen til de forskellige partier vil være helt bestemt af den rolle, de har spillet i den foregående periode. [...] man ikke kan tillade partier der har arbejdet*

decideret kontrarevolutionært efter en magt-vertagelse."⁸⁶ Dette skyldtes først og fremmest en antagelse om, at det eksisterende demokrati under kapitalismen var baseret på en fundamental ulighed og ufrihed for almindelige mennesker. Et forhold, den socialistiske udvikling ifølge Ditlevsen ville gøre op med.

Ditlevsens holdning var dermed i tråd med Lenins tanker, at arbejderklassens fastholdelse af magten efter en revolutionær situation var den eneste garant for en reelt demokratisk udvikling. Mindretalsrettigheder og særinteresser måtte derfor tilsidesættes, hvis fastholdelsen af magten gjorde det nødvendigt. Dette skulle ske efter et rådsocialistisk mønster, hvor alle samfundsmedlemmer havde adgang til lokale demokratiske institutioner. Men disse skulle grundlæggende være redskaber for flertallets – arbejderklassens – magtudøvelse.⁸⁷

Ditlevsens kritik blev uddybet, da han i ID-indlægget "*Hellige principper eller marxistisk analyse – et svar til Preben Wilhjem*" med en række citater viste, at både Marx, Engels, Luxemburg og Lenin alle havde opfordret til ikke at respektere den nationale selvbestemmelsesret med udgangspunkt i analyser af klassekampens vilkår.⁸⁸

Med Ditlevsens kritik blev det for alvor markeret, at en politisk gruppe i VS ikke mente, at der kunne tages principielle hensyn til partikulære interesser og mindretalsholdninger, der stod i modsætning til befolkningsflertallets – arbejderklassens – kampmål. Dermed blev tankerne om den historiske udviklings uafvendelighed og de antagonistiske klassemodsatninger i marxismen fremhævet i stærkere grad, end det var sket hos Wilhjem.

Teoritung kongres

VS'erne fik en hård opvarmning til partiets 11. kongres i november 1980. De talrige fraktioner producerede i månederne før mere end 500 siders resolutionsforslag, beretninger og udtalelser. Det medførte, at mange delegerede var fuldstændigt ude af stand til at gennemgå hele materialet til kongressen. Og på baggrund af disse kaotiske forhold skulle de bl.a.

behandle de 16 forslag, der var indkommet som udløber af demokratidebatten.⁸⁹

Blandt forslagene var en række ændringsforslag til "*Socialisterne og demokratiet*", som Ralf Pittelkow og Karen Jespersen havde stillet. Disse forslag sigtede på at indføre undtagelser fra de demokratiske principper i resolutionen. Således ønskedes sætningen "*Vi accepterer ikke nogen "rød undtagelse" fra vores demokratiske målsætning*" slettet.⁹⁰

Dette ønske blev sandsynligvis accepteret af folkene bag "*Socialisterne og demokratiet*". Flere af disse – inklusive Wilhjem – stillede i hvert fald et kompromisforslag under kongressen, hvor Pittelkows og Jespersens ændringer var indarbejdet. Det skete med det erklærede mål at samle opbakning fra kredsen omkring de to.⁹¹

På baggrund af sin Wilhjem-kritik foreslog Karsten Ditlevsen til gengæld, at kongressen igangsatte "*... en partidiskussion om den nationale selvbestemmelsesret*".⁹² Det var ifølge Ditlevsen vigtigt, at VS på kongressen slog fast, at man "*... har løsgjort sig fra anti-marxistiske forestillinger om den nationale selvbestemmelsesret som et over klassekampen stående princip*".⁹³ Hermed forsøgte Ditlevsen at få kongressen til at undsige Wilhjem, mens debatten skulle startes forfra – på et helt nyt grundlag.

At 2 ledende medlemmer af FFL – Jason Meyler og Franck Johnsen⁹⁴ – stillede et forslag til demokratiresolution fremstod som en af de interessante nyskabelser på kongressen. Under den debat, der havde kørt i tiden efter offentliggørelsen af Wilhelms indlæg "*Meningforskelle, som VS hverken kan eller bør spænde over*", havde FFL nemlig holdt yderst lav profil – og ikke indsendt nogen udtalelse om dette spørgsmål.

Selve FFL'ernes demokratiforslag sagde intet om den nationale selvbestemmelse – her tilsluttede de sig Ditlevsens forslag. I stedet argumenterede de i forslaget for, at "*Det gamle demokrati kan ikke forbedres og udvides. Det er nødvendigt at smadre det. For arbejderklassen og andre undertrykte (...) vil socialismen betyde en hidtil uset høj form for de-*

*mokrati. (...) Vi lover ikke borgerskabet demokratiske rettigheder, vi lover dem proletariats diktatur. (...) Der har aldrig været en klasse, som har opgivet sin magt uden at yde modstand. Derfor skal borgerskabets frihed begrænses og deres modstand smadres.”*⁹⁵

Forslagets retorik og dets betoning af en radikal form for dobbeltmagt markerede, at forfatterens demokratiopfattelse var anti-pluralistisk i bred samfundsmæssig forstand, da grupper tilknyttet borgerskabet skulle nægtes demokratiske rettigheder. Da forslaget ordlyd derudover svarede til, hvad der ellers blev skrevet om demokrati-debatten i FFLs interne blad “Faglig Fællesliste Orientering” er det tydeligt, at FFL også på demokratispørgsmålet stod længst fra både Wilhjelms/Birkholm-gruppen og Pittelkow m.fl. fra G79.⁹⁶

Kongressens hovedtendenser

På den baggrund tegner der sig to overordnede tendenser i kilderne fra kongressen. Den ene bestående af Birkholm/Wilhjelm-gruppen og Pittelkow m.fl., der dækkede fraktionerne VS-R, G79 og Slaskerne – og som forsøgte at opstille et fælles kompromisforslag. Den anden bestående af de leninistisk orienterede kredse i VS – FFL’ere, VS-L og Ditlevsen – der forsøgte at opstille et radikalt nyt grundlag for fortsatte diskussioner om demokratiet. Et nyt grundlag, der skulle erstatte det udgangspunkt for debatten, Wilhjelms i første omgang havde leveret med “*Meningsforskelle, som VS hverken kan eller bør spænde over*”.

Præsenteret for disse to strømningers forslag valgte kongressens delegerede imidlertid en helt tredje mulighed. Tre menige VS’ere stillede nemlig et procedureforslag om, at beslutningen om demokratiske rettigheder udsattes til det efterfølgende år.⁹⁷ Samtidig foreslog de en kort udtalelse, der understregede, at VS støttede en række demokratiske rettigheder såsom strejkeret og ytringsfrihed, og som bekræftede VS’ hidtidige politik.⁹⁸ Inden de andre forslag til udtalelser nåede til afstemning, besluttede et flertal på 113 mod 67 at støtte dette.⁹⁹

Årsagerne til dette kan være flere – og de delegeredes vanskeligheder med at overskue de omfattende mængder af kongresmateriale har givetvis spillet en rolle. Under alle omstændigheder står det dog klart, at VS’ medlemmer ikke entydigt valgte side i konflikten mellem Wilhjelms/Birkholm, Pittelkow m.fl. og så de leninistiske dele af partiet. For den vedtagne udtalelse var så kort og overordnet, at den helt tydeligt ikke tog stilling til de grundlæggende uenigheder, der eksisterede mellem de forskellige fraktioner.¹⁰⁰

Opsummering

Fra foråret 1980 foregik VS’ s demokratidebat på to forskellige niveauer:

Et *taktisk* niveau, hvor parterne kæmpede om at definere hvilket grundlag, debatten skulle baseres på: Om det skulle ske med udgangspunkt i Wilhjelm’s indlæg fra juni eller ej. Og et *ideologisk* niveau, hvor forskellige udlægninger af marxismen stod over for hinanden.

Ingen af parterne formåede dog i sidste ende at få flertal for deres synspunkter i VS på partikongressen i november 1980, selvom flere – herunder Wilhjelms – undervejs gik på kompromis med deres oprindelige udmeldinger.

VS, invasioner og national suverænitet

Et af de første store konfliktpunkter i demokratidebatten omhandlede VS’ holdning til militære invasioner og *national suverænitet*. Her kritiserede bl.a. Wilhjelms VS’ Internationale Udvalg for demokratisk principløshed, fordi udvalget ikke respekterede den nationale selvbestemmelsesret i sine vurderinger af internationale konflikter.¹⁰¹

Hertil indvendte IU, at den nationale selvbestemmelsesret ikke nødvendigvis havde noget at gøre med demokrati. I stedet pegede IU på, at man skulle tage udgangspunkt i befolkningsflertallets – arbejderne eller bøndernes – situation. Det måtte være *deres* holdninger og forhold, ikke den abstrakte *nation*, der måtte være det centrale for en demokratisk stillingtagen.¹⁰²

På denne måde kom diskussionen mellem IU, Wilhelm og andre til at handle om, hvordan folkesuveræniteten – og dermed grundlaget for demokratiet – skulle defineres. Mens IU mente, at man på baggrund af klasseanalyser og folkeflertallets holdninger skulle tage stilling til invasioner fra gang til gang, mente Wilhelm, at man måtte tage principiel stilling til invasioner – og at hvert enkelt lands egen befolkning selv måtte gøre op med undertrykkende regimer. Man må derfor konkludere, at IU og Wilhelm opstillede *forskellige* principper for, hvordan man skulle forholde sig til invasioner. Om man kun skulle tage udgangspunkt i den undertrykte klasses interesser eller om man også måtte inddrage begrebet *national suverænitæt* i forståelsen af den demokratiske folkevilje.

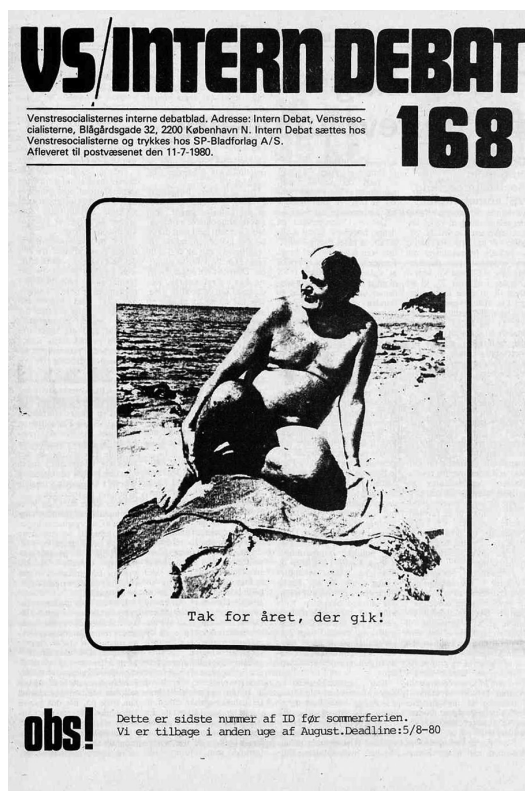
VS og pluralismen

Som det blev påvist, så er forholdet mellem folkeviljen og pluralismen et af de uafklarede punkter i marxismen. Ikke fordi marxismen undgår at prioritere mellem de to – her spiller den kollektive folkevilje klart den vigtigste rolle – men fordi Marx aldrig klart definerede, om mindretalsrettigheder og partikulære interesser principielt havde nogen berettigelse i en socialistisk sammenhæng.

Dette uafklarede spørgsmål arvede medlemmerne af det marxistiske VS i forbindelse med demokratidebatten. Spørgsmålet er så, hvorvidt og hvordan de forsøgte at løse den.

Her kan indledningen fra resolutionsforslaget "*Socialisterne og demokratiet*" inddrages. Her fremgik det, at "*VS kæmper for at bevare og udvide de eksisterende demokratiske rettigheder – såsom ytringsfrihed, retsgarantier, organisationsfrihed, (...) Vi vender os mod ethvert overgreb mod mindretal ...*"¹⁰³ Som det fremgår her, indtog Birkholm/Wilhelm-gruppen et standpunkt, der klart betonede en form for pluralisme. Ikke fordi det konkretiseredes, hvordan en pluralistisk socialisme skulle se ud – men fordi man teoretisk opstillede rammer for forskellige interesser og holdningers eksistens.

Imidlertid står det klart, at disse holdninger langt fra deltes af alle VS' medlemmer. Og re-

Forside til VS' medlemsblad Intern Debat, juli 1980. Bladet var partiets vigtigste interne medie og var som regel pakket med udtalelser, forslag og debatindlæg fra de mange venstresocialistiske fraktioner. (Arbejdermuseet & ABA)

solutionsforslaget mødte da også – i lighed med Wilhelms debatindlæg fra juni 1980 – voldsom modstand fra andre dele af partiet. Dermed må det konstateres, at der var *flere forskellige* måder, hvormed de politiske strømninger i VS forsøgte at løse den uafklarede konflikt mellem pluralisme og folkevilje.

I denne sammenhæng træder det særligt tydeligt frem – bl.a. på baggrund af diskussionen af uenighederne mellem Kautsky, Lenin og Luxemburg i kapitel 5 og af VS-L'ernes og FFL'ernes udmeldinger – at de leninistiske strømninger i VS ikke argumenterede for formelle mindretalsrettigheders og særinteressers legitimitet.¹⁰⁴ VS-L'erne og FFL'erne udtalte

heller ikke, at magten efter en socialistisk samfundsomvæltning skulle forbeholdes et enkelt parti eller politisk gruppering, som det f.eks. kunne ses i Sovjetunionen. Men de havde en langt mere restriktiv holdning til, hvilke grupper, der kunne tilstå demokratiske rettigheder efter en revolution, end f.eks. Wilhjelms og G79.

Her er det dog vigtigt at huske på, at både Wilhjelmets debatindlæg fra juni samt "*Socialisterne og demokratiet*" lagde deres hovedvægt på *negative* frihedsrettigheder. Dvs. de rettigheder, der påbyder frihed for sociale og politiske overgreb. Indlæggene trak dermed ikke *positive* frihedsrettigheder – retten til konkrete, positivt givne muligheder – ind i lige så høj grad, da de var med til at sætte dagsordenen for debatten i VS. Og det er muligt, at visse af leninisterne ville have haft en stærkere plural betoning i deres udsagn, hvis demokratidebatten i VS havde drejet sig om de muligheder, bestemte mindretal ville have under socialismen.

Men netop her står det klart, at Wilhjelmets argument om mindretalsrettigheders *nødvendighed* for demokratiet ikke fik meget opbakning fra leninisterne. Her betonedes VS' leninistiske tendenser især de sider af marxismens klasseforståelse, der omhandler modsætninger, der ikke kan forliges, og en historisk udvikling, der ikke må fraviges. Hverken VS-L'erne eller FFL'erne formulerede i debatten, at mindretalsrettigheder var betydningsfulde for et demokratisk samfund.

VS og de røde undtagelser

En anden måde at forholde sig til forholdet mellem pluralisme og folkevilje blev dog præsenteret af Pittelkow m.fl. fra G79. Denne gruppe tilsluttede sig *principielt* nødvendigheden af demokratiske rettigheder, men fastholdt samtidig, at der kunne være undtagelsessituationer, hvor et (proletarisk) flertal måtte dispensere fra disse.¹⁰⁵

Hermed forsøgte man dels at rumme folkeviljens (dvs. klasseviljens) mulighed for uhindret at sætte sig igennem, og dels rummelighed over for mindretal. Som påpeget ovenfor

var dette dog modsætningsfyldt og i kontrast til Wilhjelmets indlæg fra juni. Wilhjelms modererede imidlertid senere selv de principielle udmeldinger, han her præsenterede – hvilket særlig fremgår af kompromisforslaget, han var med til at stille på den 11. kongres.¹⁰⁶ Dermed markeredes det, at selv han havde svært ved at fastholde sine oprindelige principper for demokrati og pluralisme.

Konklusion

At VS'erne som helhed opfattede sig som demokrater, men samtidig ikke kunne enes om, hvordan et demokratisk samfund skulle se ud, er et eksempel på, at den historiske danske venstrefløjs forhold til demokratiet er ganske tvetydigt.

På den ene side kan dette læses som en bekræftelse af mange års kritik af venstrefløjen for "demokratiblindhed" og totalitære tendenser.¹⁰⁷ – bl.a. på baggrund af, at der blandt VS'erne var uenighed om, hvorvidt mindretalsrettigheder og pluralisme var nødvendige for en demokratisk udvikling. En udvikling, som VS'erne endvidere forestillede sig på baggrund af et revolutionært brud med de eksisterende parlamentariske institutioner.

På den anden side kan debatten dog også læses sådan, at VS'erne tog demokratiet – og spørgsmålet om demokratiske rettigheder – meget alvorligt: Man afsatte tid og kræfter til at diskutere emnet, og forsøgte i åbenhed at finde en fælles og konsekvent holdning til, hvordan et demokratisk flertalsstyre af samfundet skulle foregå. Et styre, der i VS'ernes egen selvforståelse skulle være mere rummeligt over for enkeltindivider og mindretalsgrupper end "borgerlige demokrati".

Når det gjaldt hensynet til pluralisme og mindretalsrettigheder, viste denne opgave sig imidlertid at være vanskelig på grund af det teoretiske tomrum og de modstridende holdninger i marxismen.

I løbet af debatten viste det sig, at en fløj i det marxistiske VS forsøgte at indholdsudfylde det teoretiske tomrum med en række universelle principper, der til dels også findes i li-

berale demokratiteorier: Dette var bl.a. at mindretalsbeskyttelse og ytringsfrihed ubetinget skulle fastholdes. Den holdning var der dog en anden fløj i VS der vendte sig imod på basis af den leninistiske udlægning af marxismen.

Det viser, at VS ved begyndelsen af 1980'erne var delt mellem dem, der ønskede en række ubetingede demokratiske rettigheder for alle – og så dem, der på basis af den leninistiske tradition mente, at man måtte tilside-sætte nogle menneskers politiske rettigheder for at nå et højere mål.¹⁰⁸

Først i 1983 og 1985 lykkedes det endelig for VS at vedtage to resolutioner angående demokratiet. Og i 1985-resolutionen kom Wilhjelm linje til at træde tydeligt frem med understregning af, at VS både under kapitalismen og socialismen ville fastholde en række demokratiske og pluralistiske rettigheder som f.eks. ytrings- og organisationsfrihed.¹⁰⁹

Noter

1. "Opgør i VS kan ende med at sprænge partiet", *Berlingske Tidende*, d. 8/6-1980.
2. "VS-fraktionerne giver problemer", *Berlingske Tidende*, d. 8/6-1980.
3. Som enkelte eksempler ud af mange kan der fra en dansk kontekst nævnes udviklingen i og omkring Danmarks Kommunistiske Parti gennem det 20. århundrede, samt de seneste års debatter om venstrefløjen under den kolde krig. Se bl.a. Hein Rasmussen, Søren: "Kommunister og demokrati" i *Demokrati mellem fortid og fremtid*, København 2003, samt Hararder, Bertel: (red.) *Hvem holdt de med?*, Søborg 1999. Sidstnævnte borgerlige debatbog betoner særligt i forordet "demokrati-blindheden" på venstrefløjen.
4. Se f.eks. Jensen, Albert: "Venstresocialisterne", *Leksikon for det 21. århundrede*, leksikon.org 2001. (Den her anvendte version <http://www.leksikon.org/art.php?n=2742> printet sideordnet fra Internettet d. 11/3 – 2005)
5. Jensen, 2001. Der mangler en større samlet fremstilling af VS' historie. Tættest på kommer "Fra sandkasse til kadreparti?", der omhandler partiet i perioden 1967-73, og opslagsartiklen "Venstresocialisterne" af Albert Jensen fra internet-leksikaet "leksikon.org", der i oversigtsform på 37 sider opsummerer

og vurderer de vigtigste træk i partiets udvikling. Begge udgivelser er udarbejdet af forfattere med tilknytning til VS. (Forfatterne er medlemmer eller tidligere medlemmer af VS. Se Askholm Madsen, Per m.fl: *Fra sandkasse til kadreparti?*, Viborg 1980, s. 9, samt opslaget "Jensen, Albert" på [leksikon.org](http://www.leksikon.org) (<http://www.leksikon.org/author.php?n=5> d. 12/11 2006) De har derfor begge tendens til sympati med partiet, hvilket gør anvendelsen af dem problematiske. Trods deres ophav skorter det dog heller ikke på kritiske tilgange til centrale træk i partiets udvikling i de to fremstillinger – muligvis pga. VS' omskiftelige og til tider kaotiske udvikling. Dette gør, at de – med kritisk distance og sammenholdt med det primære kilde materiale – kan give viden om centrale forhold i VS. (Se f.eks. Askholm Madsen, s. 350-351 samt 359 og Jensen, 2001.) Ud over de generelle parthistorier udkom i 2005 Preben Wilhjelm's erindringer "Fra min tid", der også omhandler demokratidebatten. Denne udgivelse er en vigtig kilde til viden om Wilhjelm's oplevelse af debattens forløb. Dette gælder også for Wilhjelm's artikel i "Årbog for arbejderbevægelsens historie 1983" – hvor han gennemgår VS-demokratidebatten – og debatbogen "Demokratiet i lasten" fra 1984, som Wilhjelm skrev sammen med meningsfællerne Klavs Birkholm og Erik Sigsgaard. (Wilhjelm, Preben: "Diskussionen i VS om demokrati og socialisme", i *Årbog for Arbejderbevægelsens historie – 1983* København 1983.)

Af centrale primære kilder til viden om debatten kan VS' partiarkiv for årene 1980-81 nævnes, herunder særligt kasse 235-36 med materiale, udsendt op til og under partiets 11. kongres i november 1980. (Venstresocialisternes arkiv, Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv, arkivnr. 502.) Herudover rummer VS' ugentlige medlemsblad "Intern debat" (ID) fra 1980 (samt januar-februar 1981) og det månedlige eksterne tidskrift "VS-bulletin" (VS-b) store mængder af resolutionsforslag, debatindlæg og udtalelser fra demokratidebatten. Selvom VS' demokratidebat udspillede sig i mange forskellige fora og på flere niveauer i det vidtforenede partis fraktioner og udvalg, flød alle diskussionerne sammen i ID. Bladet, der havde status som det samlende kommunikationsforum i VS, blev redigeret ud fra en række principper om åbenhed og tilgængelighed. (*Intern Debat*, (ID) nr. 162, s. 15.) Det indeholdt derfor altid længere analyser, forslag og erklæringer fra partiets medlemmer og fraktioner. Ikke mindst derfor kan mange af de interne partiuenheder aflæses direkte her. (Eksempler er *ID*, nr. 165 s. 2-3 samt nr. 190, s. 2) Mens ID var et kommunikationsforum, den centrale partiorganisation kun kontrollerede i begrænset omfang, så repræsenterer VS-b's dækning af demokratispørgsmålet til gengæld et forsøg på at fremvise en struktureret og velovervejet

debat over for den omgivende offentlighed på venstrefløj. Demokrati-særnummeret af bladet fra november 1980 gør i overskuelig form rede for de vigtigste uenigheder i VS – som partiet selv opfattede dem. (*VS-bulletin (VS-b) nr. 204, november 1980.*)

6. VS-debatten var dog ikke dækkende for de synspunkter, der gjorde sig gældende i f.eks. det Sovjet-tro Danmarks Kommunistiske Parti eller i det maoistiske Kommunistisk Arbejderparti. Se ellers artiklens afsnit: "Venstresocialisterne – politisk og organisatorisk".

7. Se f.eks. *VS-bulletin (VS-b) nr. 204, november 1980, s. 6-8.*

8. Pluralisme anvendes i denne sammenhæng ud fra grunddefinitionen af begrebet, som findes i Gyldendals Fremmedordbog, særligt: "mangfoldighed i anskuelser og holdning, åbenhed mht. synspunkter". Muligheder for pluralisme må derfor forstås som muligheden for tilstedeværelsen af en mangfoldighed af holdninger, der har mulighed for at få udtryk.

9. Jakobsen, Uffe m.fl. (red.): *Demokrati og demokratisering: Begreber og teorier*, København 1999, s. 382 og Østerud, Øyvind: "Statsvitenskap", Oslo 2002, s. 159-161.

10. Politologen Jacob Torfing har i en analyse karakteriseret denne modsætning mellem den demokratiske enhed (hvor et flertal sætter sin (folke)vilje igennem) og den liberale pluralisme (hvor forskellige særinteresser tillades at have indflydelse) som et af det liberale demokratis vigtigste indre spændinger. Her menes bl.a. forholdet mellem kollektiv folkevilje og liberal pluralisme i forbindelse med f.eks. flertalsafgørelser. Se Torfing, Jacob; "Det liberale demokratis indre spændinger" i Jakobsen, Uffe m.fl. (red.); *Demokrati og demokratisering: Begreber og teorier*, København 1999.

11. Se f.eks. *Program og love for Venstresocialisterne*, Venstresocialisterne, København 1980, s. 1-2, samt Jensen, 2001.

12. Marx, Karl og Engels, Friedrich: *Udvalgte skrifter*, (MEUS) bd.1, s. 37-38, 46-47.

13. Se f.eks. MEUS, bd. 1, s. 480.

14. Den socialistiske, proletariske stat skal imidlertid føre frem mod et samfund, hvor klassedelingen er ophevet. I dette klasseløse *kommunistiske* samfund vil staten – da ingen klasser længere behøver redskaber til at undertrykke andre – dø bort. MEUS, bd. 1, s.

15. Jakobsen m.fl. s. 376-377.

16. MEUS, bd. I, s. 515.

17. Skibstrup, Maj; *Ytringsfrihed og demokrati*", Utrykt speciale, Institut for Litteraturvidenskab, 1986, s. 138.

18. Ibid. s. 138, 177-182 og 176-178.

19. Se f.eks. opslaget "Teleologi" i *Politikens Filo-sofileksikon*, København 1983.

20. Se bl.a. Sørensen, Curt; "Demokrati og socialisme i II. Internationales tradition", *Årbog for Arbejderbevægelsens historie*, København 1983, samt for betydningen for VS-debatten: Se bl.a. *ID – 11. kongres IV*, s. 48-49.

21. Sørensen s. 7-10.

22.. Lenin, V.I; "Staten og revolutionen", i *Lenin – udvalgte værker 9* København 1984, s. 116-117.

23. Ibid. s. 118-121 samt Sørensen, s. 12-14

24. "Leninisme" opslag fra *leksikon.org*, s. 1-3. (<http://www.leksikon.org/art.php?n=1565> d. 11/11-2006)

25. Sørensen, 21, 24-25.

26. Ibid. s. 24. Se også Luxemburg, Rosa: *Socialreform eller revolution?*, København 1969, s. 99 og 106.

27. Sørensen s. 7-10.

28. Ibid., s. 27. I den 23 år gamle artikel fremfører Sørensen, at Lenin med sine tanker om statens afskaffelse har et ultra-demokratisk og tvangsfritagende sigte med sin strategi. Men det står fast, at Lenin – for at nå det statsfri endemål – bortfejer partikulære interessers eksistensberettigelse til fordel for flertallets fællesvilje – og diktatur. Se ellers "Leninisme", *leksikon.org*, samt Lenin, V.I: "Hvad må der gøres?", i *Lenin – udvalgte værker 2*, København 1979.

29. VS kan på mange måder betegnes som det vigtigste danske eksempel på det "nye venstre", der opstod i Vesteuropa og USA i forbindelse med 60' er-oprøret. Jensen, 2001, samt Askholm Madsen, Per m.fl: *Fra sandkasse til kadreparti?*, Viborg 1980, s. 26-31, 72-115.

30. Centralt for VS' partiorganisering blev den såkaldte "Wilhelm-doktrin" (formuleret af Preben Wilhelm), der gik på, at VS havde sin eksistensberettigelse som fælles forum for aktive fra de folkelige bevægelser. Som følge heraf burde man samle partiet omkring fraktionsfrihed og et kort minimumsprogram, der opsummerede en fælles enighed om en række fundamentale politiske spørgsmål og udvikle revolutionære strategier herudfra. Denne diskussion af revolutionære strategier var fortsat i gang, da demokratidebatten startede i 1980. Jensen, 2001 samt Askholm Madsen, s. 222.

31. *Program og love for Venstresocialisterne*, København 1980.

32. *ID nr. 190*, s. 2-3.

33. Se *ID nr. 157*, s. 21 og *ID nr. 163*, s. 6-7 samt Jensen, 2001.

34. *ID – 11. kongres II*, s. 40-41 og *ID nr. 196*, s. 5. En mindre fraktion, der politisk var tæt på G79, var fra 1980 *Kommunistisk Forbund (KF)* – et mindre parti med 250 medlemmer, der i 1979 blev en del af VS. *ID nr. 170*, s. 2-4.

35. FFL havde endvidere forbindelser til det militante engelske trotskistparti *Socialist Workers Party*

- (SWP), som herigennem forsøgte at få VS til at antage sin politiske linje. *ID nr. 163*, s. 7-9 og *ID nr. 170*, s. 8-9 samt Jensen, 2001.
36. *ID nr. 155*, s. 16-21, samt Jensen, 2001.
37. *ID nr. 163*, s. 6, samt *ID – 11. kongres II*, s. 50-51.
38. "VS-afstemningen: Nederlag for Faglig Fællesliste", *Politiken*, d. 10/6-1980 (s. 6), samt *ID nr. 165*, s. 2-4 og *ID nr. 189*, s. 9-10.
39. Jensen, 2001.
40. *Ibid.* s. 24, samt *ID – 11. kongres II*, s. 50.
41. Holmsgård var imidlertid ledende medlem af VS' internationale udvalg, og var med til at tegne dettes politiske linje i demokratidebatten. *ID nr. 163*, s. 9, samt *Politiken* d. 10/6-1980 s. 6.
42. Birkholm, Klavs m.fl.; *Demokratiet i lasten*, Viborg 1984, s. 132.
43. Se bl.a. Villaume, Poul: *Lavvækst og frontdannelser 1970-1985*, "Gyldendals og Politikens Danmarks-historie bd. 15", København 2005 samt *ID nr. 147*.
44. *ID nr. 147*, s. 4.
45. *ID Afghanistan særnummer* (i *ID nr. 148*) s. 5.
46. *Ibid.*, s. 4.
47. *Ibid.*, s. 4.
48. *ID nr. 154*, s. 5.
49. *ID nr. 146*, s. 6.
50. Et udvidet program med en omfattende strategi i modsætning til VS' daværende *minimumsprogram*. *ID nr. 148*, s. 3.
51. *Ibid.*, s. 2-3.
52. *Ibid.*, s. 2-3.
53. *Ibid.*, s. 2-3.
54. Her er det vigtigt at bemærke, at VS udpegede sine folketingskandidater ved urafstemning. Således var Wilhjelm's udtalelser i høj grad rettet mod VS-medlemmerne, der skulle vælge de enkelte kandidater. "Opgør i VS kan ende med at sprænge partiet", *Berlingske Tidende* d. 8/6 – 1980.
55. *Program og love for Venstresocialisterne*, s. 4, samt Jensen, 2001.
56. "Venstrereformisme eller socialistisk reformpolitik", *Information*, d. 17/6 – 1980.
57. *ID nr. 165*, s. 2-4.
58. *Ibid.* s. 2-4.
59. *Ibid.* s. 4.
60. *Ibid.* s. 2-4.
61. Se f.eks. *ID nr. 167, 170, 171, 172, 177* og fre-mefter.
62. *ID nr. 167*, s. 19.
63. *Ibid.* s. 19.
64. *Ibid.* s. 19.
65. *Ibid.* s. 19. Dette synspunkt blev bl.a. også lagt frem af IU-medlemmet Inger V. Johansen i artiklen "VS' internationale udvalg støtter fortsat Sovjets tilstedeværelse i Afghanistan", *Information* d. 10/6-1980.
66. *ID nr. 167*, s. 22.
67. Se afsnittet ovenfor, eller *Ibid.* s. 19.
68. *Socialistisk Dagblad* d. 4/7 – 1980. En del af VS-L anvendte ligefrem Wilhjelm's indlæg som begrundelse for – endegyldigt – at bryde med VS. Se *ID – 11. kongres III*, s. 91.
69. *ID nr. 170*, s. 14.
70. *Ibid.*, s. 15.
71. *VS-b nr. 204*, s. 15.
72. "Forslag til emnekongresdokument" fra. "Følgeskrivelse til HB-mødet d. 19. – 20. 5 1979", VS' arkiv ks. 162, ABA.
73. *ID nr. 170*, s. 15.
74. *ID – 11. kongres IV*, s. 45.
75. *Ibid.* s. 45.
76. *Ibid.* s. 45.
77. *Ibid.* s. 45.
78. *Ibid.* s. 46.
79. *Ibid.* s. 45-46.
80. *Ibid.* s. 45.
81. *ID – 11. kongres IV*, s. 46.
82. *Ibid.* s. 45.
83. *VS-b nr. 204*.
84. *Ibid.* s. 6.
85. *Ibid.* s. 6.
86. *Ibid.* s. 13.
87. *Ibid.* s. 9.
88. *ID – 11. kongres IV*, s. 48-50.
89. Herudover var der fremsat adskillige ændringsforslag om sproglige rettelser. Jensen, 2001, samt *ID nr. 190*, s. 2-3.
90. *ID – 11. kongres VI*, s. 12.
91. VS' 11. kongres: *Forslag 4.5.5*. VS' arkiv, ks. 235, ABA.
92. *ID – 11. kongres IV*, s. 49-50.
93. *Ibid.* s. 49.
94. Mens Johnsen ofte optrådte i de interne partidiskussioner, var Meyler medlem af FFL's fraktionsledelse. Se bl.a. referat fra FFL-ledelsesmøde i *Faglig Fællesliste Orientering*, december 1980.
95. VS 11. kongres, *forslag 4.5.6.*, VS' arkiv ks. 235, ABA.
96. Se *Faglig Fællesliste Orientering* december 1980, s. 11.
97. VS' 11. kongres, *4.5.8. Forslag til udtalelse*. VS' arkiv, ks. 235, ABA.
98. Dele af udtalelsen lød som følger: "Sikringen af de demokratiske rettigheder – ytringsfrihed, strejkeret m.m. – og sikringen af folkenes selvbestemmelse er en afgørende del af VS' politik, både under kapitalismen og under den socialisme, vi kæmper for. (...) Kongressen bakker op om den praksis partiet har haft i forsvaret for demokratiske rettigheder på disse og andre områder." VS' 11. kongres, *4.5.9. Forslag til udtalelse*. VS' arkiv, ks. 235. ABA.

99. ID, nr. 193, s. 5.

100. I deres motivation for forslaget til udtalelse om VS og demokratiet understregede de tre stillere selv, at de ønskede at undgå, at kongressen tog principiel stilling mellem de forskellige fraktioners holdninger. Motivationen lød: "En mere præcis udmøntning af VS' grundholdning til demokratiske rettigheder må bygge på en grundig og demokratisk diskussion i partiet. En sådan har ikke fundet sted op til denne kongres. Derimod skulle der være grundlag for korte og bredt formulerede principerklæringer, der siger noget om den linje, VS faktisk har praktiseret." VS' 11. kongres: Forslag 4.5.8.. VS' arkiv, ks. 235, ABA.

101. ID nr. 165, s. 2-4.

102. ID nr. 167, s. 19.

103. ID – 11. kongres IV, s. 45.

104. Det skal dog siges, at den lille trotskistiske fraktion *Revolutionære Socialister* søgte at formulere nødvendigheden af mindretalsrettigheder på et leninistisk inspireret grundlag, se VS-b nr. 204, s. 19.

105. ID nr. 170, s. 14-16.

106. VS' 11. kongres: Forslag 4.5.5. VS' arkiv, ks. 235, ABA.

107. Se bl.a. Haarder 1999.

108. I tiden efter kongressen i 1980 forsøgte de forskellige fraktioner i VS dog at tilnærme sig hinanden på demokratispørgsmålet. Det bl.a. ledte til et fællesmøde mellem FFL, VS-L, Ditlevsen, Wilhjelm og Birkholm i 1982 om udarbejdelsen af fælles demokratiforslag. ID nr. 239, 19/2-1982.

109. Demokrati, socialisme og kapitalisme, resolution fra VS' 13. kongres 1983, samt Ingen socialisme uden demokrati – intet demokrati uden socialisme, resolution fra VS' 14. kongres 1985. Se www.leksikon.org/art.php?n=3744 og www.leksikon.org/art.php?n=3745

Abstract

Abstract: Anders Dalsager: The Left Socialists (VS) and democracy, *Arbejderhistorie* 2/2007, p. 102-121, *Historically the issue of democracy has played a central role for left-orientated parties and movements not least in the last 15 years when the left wing's commitment to democracy has been questioned.*

In this connection the Left Socialists' debate on democracy from the 1980's is an important source (witness) for gaining an insight into the attitudes of the Danish left wing to fun-

damental democratic principles; in particular, among other things, with regards the relationship between the exercise of power by a majority and the possibility for the existence of social pluralism with the representation of a variety of attitudes and interests.

The debate revealed that among the VS members there was a significant difference of opinion about the necessity for the protection of minorities and pluralism in a socialist society. In this connection a group around the prominent MP Preben Wilhjelm was of the opinion that the VS should advocate a series of democratic principles including the freedom of expression, the protection of minorities and the existence of pluralism that should without exception apply in a socialist society. However, the 'Leninist fraction' in particular and various individual members strongly distanced themselves from such ideas that were, they claimed, isolated from the realities of the existing class struggle. According to, among others, members of the fraction the Trade Union Unity List (Faglig Fællesliste) it was necessary for any future socialist development to limit the democratic rights of the bourgeoisie. Even though the Wilhjelm-wing toned down its principled position, VS members refused to take a final decision on the question at the party's 11th congress. This opened the way for a continuation of the debate in the years that followed.

In 1980 the VS therefore had an ambiguous attitude towards such concepts as the protection of minorities and pluralism – a position that is linked to the essential ambiguity on these ideas in the Marxist tradition. At the same time the debate, though, does show that the party took the question of democracy extremely seriously – and the majority of the VS membership understood that support for democracy was crucial for the achievement of their political objectives.

Anders Dalsager, stud. mag. i historie, Københavns Universitet.

andersdalsager@hotmail.com